ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МАРКЕТИНГ, МЕНЕДЖМЕНТ

DOI : 10.33274/2079-4762-2018-44-2-110-122
УДК 338

Гудзь Ю. Ф.,
канд. екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: gudz@donnuet.edu.ua

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК БОРОШНО-КРУП'ЯНОЇ ГАЛУЗІ РЕГІОНУ

UDC 338

Gudz Ui. F.,
PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: gudz@donnuet.edu.ua

ANALYSIS OF FLOUR-GROATS INDUSTRY ENTERPRISES FINANCIAL POTENTIAL DEVELOPMENT IN THE REGION

Мета. *Метою статті є аналіз розвитку фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі регіону в сучасних умовах.*

Методи. *В процесі дослідження розвитку фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі регіону в сучасних умовах використано діалектичний метод наукового пізнання, а також загальнонаукові методи гносеології: теоретичного узагальнення, порівняння, групування та аналізу.*

Результати. *У статті розглянуто показники, які відображають використання фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі. Залежно від конкретної мети аналізу запропоновано вибрати відповідну кількість та види показників для розрахунку фінансового потенціалу: майновий стан підприємства, його прибутковість; ліквідність, платоспроможність та кредитоспроможність; фінансова стійкість та стабільність; рентабельність; ділова активність. Доведено, що зростання потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі забезпечують такими основними параметрами його фінансового розвитку: коефіцієнтом рентабельності реалізації продукції та послуг, політикою розподілу прибутку, що відображено коефіцієнтом капіталізації чистого прибутку, політикою формування структури капіталу, що виражено відповідно політикою фінансування активів, політикою формування складу активів, що визначено коефіцієнтом оборотності активів та ліквідності. Зростання величини власного капіталу відображає взаємозв'язок елементів, що впливають на розвиток фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі. Встановлено, що розроблення управлінських рішень фінансового характеру має виходити з узгодження множини стратегічних цілей підприємства. Проведення аналізу фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі дасть можливість обґрунтувати стратегічні рішення і спрогнозувати темпи зростання чистого доходу, чистого прибутку, активів та реальні інвестиції для підприємства. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані пропозиції щодо розвитку фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі регіону сприятимуть стабілізації і подальшому нарощуванню обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції для забезпечення як внутрішніх потреб регіону, так і участі у зовнішній торгівлі.*

Ключові слова*: фінансовий потенціал, підприємства борошно-круп'яної галузі, підприємства АПК, ліквідність, матеріальні ресурси.*

© Ю. Ф. Гудзь, 2018

Постановка проблеми. Борошномельно-круп'яною промисловістю є підгалузь переробної сфери АПК, що взаємозалежна як від забезпеченості сировиною, так і від купівельної спроможності споживача. Значна увага науковців надається дослідженню факторів впливу на економічну стійкість переробних підприємств борошно-круп'яної галузі АПК, виокремленню її видів із метою побудови моделі забезпечення стійкого розвитку у довгостроковій перспективі. Фінансовий потенціал переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі підприємства визначає конкурентоспроможність, можливості ділового співробітництва, оцінює наскільки гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів у фінансовому і виробничому відношеннях.

Конкуренція вимагає від переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції і послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання й управління виробництвом, активізації підприємництва тощо.

В умовах посилення конкуренції між підприємствами все більшого значення набувають практичні підходи до управління фінансовим потенціалом. У сучасних умовах господарювання переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі повинні підвищувати ефективність виробництва, конкурентоспроможність продукції на основі ефективних форм господарювання й управління виробництвом, активізації підприємництва. Усе це загалом визначає важливість контролю за станом господарської діяльності підприємств, саме тому визначення фінансового стану підприємства та його оптимізація є однією з головних умов його успішного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Борошно-круп'яна галузь грає провідну роль в забезпеченні населення, а також інших галузей харчової промисловості такими соціально-значущими продуктами, як борошно та крупи. Економічні проблеми переробних підприємств борошно-круп'яної галузі АПК та продовольчої безпеки досліджували у своїх працях: Р. Х. Грін [1], К. Ейхер і Дж. Штаац [2], В. Б. Ейде [3]. Питання аналізу фінансового потенціалу розглядають такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І. О. Бланк [4], Дж. К. Ван Хорн [5], В. В. Ковальов [6], Г. О. Крамаренко [7], К. І. Редченко [8], С. Росс [9], Р. С. Хігінс [10].

Проте, незважаючи на значне коло практичних, методичних, теоретичних досліджень із цієї проблематики, аналіз літератури з названої теми виявив відсутність єдиного підходу до аналізу й оцінки фінансового потенціалу переробних підприємств, залишаючи дискусійні моменти для подальшого дослідження. Тому існує необхідність глибоких наукових досліджень із пошуку нових підходів та методів до аналізу фінансового потенціалу переробних підприємств АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Борошномельно-круп'яна галузь є одним із найбільш важливих стратегічних секторів економіки країн, оскільки забезпечує промисловість та населення сировиною для основних продуктів — хліба, макаронних виробів, а також крупами [1]. Що стосується України, в борошно-круп'яній галузі накопичилось чимало проблем, що стримують її розвиток, зокрема зношеність основних фондів, недостатність сировинної бази для забезпечення внутрішнього виробництва. Зросли ціни і тарифи на основні споживані ресурси, збільшується збитковість підприємств.

Розвиток переробних підприємств борошно-круп'яної галузі неможливий без активізації фінансово-господарської діяльності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які б розміщували свої інвестиції на довгострокові терміни, забезпечуючи цим стабільний розвиток фінансового потенціалу [2–3].

У своїх працях науковці відзначають, що більшість підприємств борошно-круп'яної галузі потребують технічного і технологічного переоснащення. З метою підвищення ефективності функціонування всієї борошномельно-круп'яної галузі актуальним залишається питання впровадження у виробничі процеси міжнародних стандартів якості ISO, технологій ресурсозберігання, проведення модернізації, реконструкції та повної заміни обладнання на підприємствах [5]. Не менш важливою проблемою ефективного розвитку підприємств борошномельно-круп'яної галузі є недостатні обсяги фінансових

інвестицій та брак оборотних коштів для розширення виробництва. Тому стан, перспективи розвитку, пошук нових шляхів зростання показників прибутковості та рентабельності соціально важливої галузі АПК, борошномельно-круп'яної, потребує проведення подальших більш детальних науково обґрунтованих досліджень.

Серед ресурсних складових економічного потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі найбільш чутливим до впливу з боку системи управління є фінансовий потенціал, який є результатом взаємодії інвестиційних та фінансових ресурсів переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі. Вдосконалення цієї складової підвищує власні фінансові можливості переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, їх інвестиційну привабливість, створюючи передумови подальшого розвитку економічного потенціалу, в першу чергу, шляхом впливу на стан і динаміку матеріальних активів, поєднуючи у собі ресурсні та технологічні складові, виступає у ролі каталізатора переходу фінансового потенціалу підприємств АПК борошно-круп'яної галузі від етапу формування до етапу його розвитку, що виражається у підвищенні ефективності використання матеріальних ресурсів. Фінансовий потенціал можна охарактеризувати як стосунки, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату.

Інтеграція сформованих інвестиційних ресурсів та матеріальних активів робить можливим процес розвитку фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, пов'язаного з переходом від звичайного використання трудових та інноваційних ресурсів до системного розвитку кваліфікації кадрів, зростання його здатностей до засвоєння і розвитку інновацій.

Стосовно досліджуваних переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, аналіз особливостей функціонування ресурсних складових фінансового потенціалу має спиратися на збалансовану систему показників (ЗСП), яка передбачає узгодження результатів стратегічного аналізу діяльності підприємств АПК борошно-круп'яної галузі з результатами аналізу ефективності використання складових фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі. Сьогодні ЗСП є найуспішнішою спробою до інтеграції використання фінансових показників в аналізі потенціалу підприємства [6].

ЗСП для аналізу фінансового потенціалу повинна фокусувати оцінювання на чотирьох тісно пов'язаних перспективах: на показниках поточного стану і динаміки фінансових результатів, показниках розвитку фінансового потенціалу, показниках використання виробничого потенціалу та показниках залучених інвестицій [7–8]. Переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі мають всі шанси для залучення фінансових ресурсів та їх використання, тому що потенціал цих підприємств має досить широкі можливості для свого розвитку. Використання збалансованої системи показників стосовно дослідження фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі дозволяє пов'язати у єдине ціле локальні потенціали: інвестиційні, матеріальні та інтелектуальні. Оцінка фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі має починатись з визначення стану і динаміки його поточної структури та показника загальної ліквідності як каталізатора досягнутої можливості відповідати за власними зобов'язаннями підприємства.

Дослідження поточного стану і динаміки фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі потребує вивчення таких показників:

— ступінь освоєних капітальних вкладень, що включають витрати на капітальне будівництво, придбання машин та обладнання, оцінка яких деталізує умови зростання матеріальних активів у ході подальшого розвитку потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі;

— величини капітальних інвестицій, дослідження яких дозволяє виокремити існуючі стратегічні пріоритети переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі для створення матеріальних активів або інтелектуальних ресурсів.

Інвестиції переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі прямо пов'язані з отриманням додаткового чистого доходу і зі скороченням терміну окупності вкладень.

Чим менший термін окупності, тим більше стимулів до інвестицій. За тривалого повернення засобів унаслідок інвестиційних процесів відбувається знецінення ресурсів, які були витрачені. Крім того, чистий прибуток, отриманий від виробництва сільськогосподарської продукції, може бути вкладений в нове виробництво [11]. Капітальні вкладення на переробних підприємствах АПК борошно-круп'яної галузі являють собою витрати на створення нових, а також на розширення, реконструкцію і модернізацію діючих основних засобів аграрного підприємства. За рахунок капітальних вкладень проводиться як відновлення списаних і непридатних основних фондів, так і придбання додаткових засобів праці, необхідних для розширеного відтворення. Капітальні вкладення у структурі реальних інвестицій переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі займають найбільш питому вагу.

Оцінка нестабільності у використанні фінансового потенціалу була проведена на базі визначення середньо-квадратичного відхилення структурних зрушень капітальних інвестицій та капітальних вкладень. Результати розрахунків за даними переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області та переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Рівненської області надані у табл. 1. Дані свідчать, що протягом періоду, який розглядався, переважна частка (від 97,1 % до 98,8 %) капітальних інвестицій сукупної вибірки переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі обох областей була спрямована на збільшення вартості основних засобів, що створювало передумови розвитку ресурсів матеріальних активів.

За таблицею 1, розвиток переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Рівненької області відрізнявся значно стабільнішою структурою капітальних інвестицій, коливання якої за періодами були у декілька разів нижче, ніж у переробних підприємствах АПК Волинської області.

Таблиця 1 — Показники стану та динаміка фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, 2014–2017 рр. (складено автором на основі [23])

Група переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі	Роки		
	2014–2015	2015–2016	2016–2017
Переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області			
Структурні зрушення капітальних інвестицій	7,4	8,9	1,9
Структурні зрушення капітальних вкладень	36,5	10,4	9,1
Переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі Рівненської області			
Структурні зрушення капітальних інвестицій	2,7	1,5	1,7
Структурні зрушення капітальних вкладень	17,1	17,0	1,9

Стрибки показників у зміні структури капітальних інвестицій переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Рівненської області обумовлені зростанням основних засобів, що може свідчити про початок нового інвестиційно-інноваційного циклу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі. Таке припущення підтверджується також порівняно високою мінливістю структури капітальних вкладень переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області. Протягом розглянутих років спостерігалось тяжіння сукупності переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі до стабілізації структури фінансового потенціалу, тобто пріоритетність подальшого розвитку виробничого потенціалу ставала все більш визначеною, сприяючи зростанню відповідності структури потенціалу вимогам етапу розвитку.

Дані досліджень науковців, їх досвід підтверджують, що без залучення й ефективного використання інвестицій переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі не можуть розвиватися інтенсивно. Розвиток економічного потенціалу переробних підприємств АПК можливий на основі активізації інвестування, суттєвого збільшення обсягу інвестицій та використання всіх можливих джерел фінансування. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання визначення рівня інвестування перероб-

них підприємств АПК борошно-круп'яної галузі й окреслення найбільш перспективних напрямів залучення капіталу. На сьогодні не існує єдиної точки зору щодо практичної й теоретичної обгрунтованості проблеми інвестування аграрного сектору та ролі держави у цьому процесі.

Основними причинами зниження активності інвестиційної діяльності переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі є: несприятливий інвестиційний клімат для закордонних інвесторів, недосконала законодавча база в державі, неналежна підготовка інвестиційних проектів і програм підприємствами АПК та їх недієвість, нерозвиненість інвестиційних інструментів і фондового ринку в Україні.

Водночас негативним є той факт, що вкладення у нематеріальні активи переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі залишаються менш пріоритетним напрямом інвестування, хоча на сьогодні вони виступають ключовим економічним ресурсом для сучасних підприємств розвинених країн світу. Адже нематеріальні активи репрезентують наявний інтелектуальний потенціал переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, за допомогою якого запроваджуються технологічні зміни виробничого процесу, маркетингові, організаційні та інші нововведення відповідно до вимог нової інноваційної моделі розвитку потенціалу. А відтак, вони здатні підвищити ринкову капіталізацію та ділову репутацію переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі.

Цінною для розвитку української економіки є обліково-фінансова технологія підвищення інвестиційної привабливості та фінансової безпеки (CAPA), яку розробив Інститут обліку і фінансів Національної Академії аграрних наук України. Технологія містить розроблену облікову політику, послідовність виявлення оцінки і зображення у звітності найбільш значущих активів підприємств, що забезпечують їх інвестиційну привабливість та фінансову безпеку [12, с. 35].

Інша характеристика стану і динаміки фінансового потенціалу — загальна ліквідність переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі як каталізатор їх спроможності відповідати за власними поточними зобов'язаннями. О. Є. Гудзь вважає, що платоспроможність підприємства у широкому розумінні включає кредитоспроможність, податкоспроможність та ліквідність підприємства [13]. Ліквідність підприємства, тобто спроможність своєчасно перетворювати активи в гроші з метою виконання необхідних платежів, становить одну із необхідних умов забезпечення платоспроможності. При цьому окремі дослідники стверджують, що платоспроможність ширше поняття, ніж ліквідність [14–15]. Однак окремі економісти вважають, і ми підтримуємо таку позицію, що не слід ототожнювати платоспроможність та ліквідність [16]. Так, Л. А. Лахтіонова стверджує, що ліквідність суб'єкта господарювання — це здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів [16]. Таким чином, запропоноване визначення ліквідності для переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі як здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів найбільш повно зображає природу цього поняття і враховує ринкові умови господарювання. Поняття платоспроможності та ліквідності переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі дуже близькі, але друге є більш містким, оскільки від ступеня ліквідності залежить платоспроможність. Мета аналізу ліквідності полягає не тільки в тому, щоб оцінити ліквідність переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, його активів і джерел їх формування, а й у тому, щоб на цій основі розробити заходи, спрямовані на поліпшення цих фінансово-економічних показників. Аналіз ліквідності балансу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі якраз дозволяє виявити найважливіші аспекти і слабкі позиції в діяльності суб'єкта господарювання та показує, за якими напрямами потрібно проводити таку роботу, аби домогтись поліпшення фінансового стану.

Основними функціями аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств є:

— визначення відповідності цільовим параметрам і потенційним можливостям, виявлення тенденцій, локальних і закономірних змін та їх інтенсивності, впливу факторів на ці зміни;

— визначення різного роду відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій, їх інтенсивності та динаміки, а також факторів, що на них впливають;

— виявлення потенційних можливостей зміни й розвитку ліквідності та платоспроможності підприємств, притаманних їм явищ і процесів, попередження та нейтралізація відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, несприятливих і ризикових ситуацій, виявлення кола регульованих факторів, шляхів і засобів їх реалізації;

— контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень, ефективністю використання ресурсів та дотриманням соціальних норм і стандартів [17].

Результати розрахунків цього показника й оцінка його динаміки наведені у табл. 2.

Як відомо, за загальноприйнятими стандартами, цей коефіцієнт має знаходитися в діапазоні від 1,5 до 2,5. Отже, ліквідність переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області протягом досліджуваних років була у середньому на 35 % вищою за загальноприйняту, тоді як ліквідність переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Рівненської області перевищувала необхідний рівень виконання поточних зобов'язань приблизно на 22 %. Визнаючи індекси зміни коефіцієнта загальної ліквідності, слід відзначити чітку орієнтацію переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі на забезпечення власної надійності як дебітора; їхня поточна ліквідність жодного разу не знизилась нижче за допустимий рівень.

Таблиця 2 — Рівень та динаміка загальної ліквідності переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, 2014–2017 рр. (складено автором на основі [23])

Переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі	Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності				Індекси показника поточної ліквідності		
	2014	2015	2016	2017	2014–2015	2015–2016	2016–2017
Переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області	2,885	3,592	3,252	1,362	1,245	0,905	0,417
Переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі Рівненької області	1,907	1,530	2,342	3,755	0,802	1,530	1,604

Водночас підвищена забезпеченість поточних зобов'язань може бути зумовлена пришвидшеним, порівняно з розміром зобов'язань, накопиченням оборотних коштів.

У табл. 3 наведено фактори, які впливають на збільшення або зменшення ліквідності підприємства.

Описаний стан фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі обумовлює певне послаблення пов'язаного з ним виробничого потенціалу. Оцінюючи взаємодію фінансового потенціалу з іншими складовими економічного потенціалу, доцільно в першу чергу зосередитись на вивченні впливу на складову матеріальних активів, покликану стати рушієм трансформацій підприємства на наступному етапі функціонування фінансового потенціалу переробного підприємства АПК борошно-круп'яної галузі.

Актив або активне майно, як зазначає І. П. Бабенко, — це сукупність речових та неречових цінностей, які знаходяться в розпорядженні державного або приватного (одноосібного і колективного) господарства або підприємства, що складають його власність, без відношення до наявних боргів [18, с. 10]. Також при дослідженні вищезазначеної категорії виявлено, що використовують також терміни «ресурси» та «економічні ресурси». Так, американські дослідники Глен А. Велш, Деніел Г. Шорт та Дж. Са-

зерленд, Д. Кэнуэлл трактують актив як ресурси, що належать підприємству [19–22]. Дж. Сазерленд, Д. Кенуелл акцентують увагу на тому, що це будь-який ресурс, який має економічну цінність.

Вітчизняні дослідники трактують активи як ресурси, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як можна очікувати, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Враховуючи постійну зміну стану фінансового потенціалу переробних підприємств борошно-круп'яної галузі, його дія на матеріальні активи також буде непостійною. Оцінити такі тенденції дозволяє визначення нестабільності структури фінансування і кредитування переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі власних капітальних вкладень.

Структурними зрушеннями, або структурною перебудовою, в економічній літературі називають структурні зміни, які обумовлюють якісне перетворення характеристик економічної системи, що зображені в кількісних показниках.

За даними звітності переробних підприємствах АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області, структурні зрушення фінансування і кредитування ним власних капітальних вкладень характеризуються такими середньоквадратичними відхиленнями:

$$S_{2014–2015} = 2{,}35746,\ S_{2015–2016} = 1{,}181,\ S_{2016–2017} = 0{,}8234.$$

Тобто відбувається поступова стабілізація зв'язків фінансової складової зі складовою матеріальних активів, стимулюючи процес трансформації економічного потенціалу на початковому етапі розвитку.

Іншим напрямом розвитку фінансового потенціалу переробних підприємства АПК Волинської області є підвищення вартості нематеріальних активів підприємства — сукупності отриманих прав використання природних ресурсів та об'єктів інтелектуальної власності. Протягом досліджуваних років частка цієї статті у загальній сумі капітальних інвестицій зазначених переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області знизилась у 1,5 рази (з 0,006 до 0,004 %), тоді як на переробних підприємствах АПК борошно-круп'яної галузі Рівненської області вона зросла. Оцінюючи мінливість структури вартості накопичених матеріальних активів, слід зазначити, що таке зменшення частки нематеріальних активів переробних підприємств Волинської області супроводжувалось коливанням структурних зрушень:

$$S_{2014–2015} = 0{,}397;\ S_{2015–2016} = 0{,}820;\ S_{2016–2017} = 0{,}694.$$

Отже, зв'язки фінансового потенціалу з інтелектуальним потенціалом стали більш мінливими, проминувши точку максимуму у 2015–2016 рр.; натомість, структура зрушень нематеріальних активів переробних підприємств борошно-круп'яної галузі Рівненької області залишилась абсолютно незмінною:

$$S_{2014–2015} = S_{2015–2016} = S_{2016–2017} = 0.$$

Враховуючи переважне зосередження фінансового потенціалу на посиленні виробничого потенціалу, його матеріальних активів, а також значущість останнього для функціонування економічного потенціалу на поточному для досліджуваних переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі підприємств етапі розвитку, доцільно визначити динаміку виробничих потужностей основного виробництва та рівня їх використання. Протягом 2014–2017 рр. п'ять з тринадцяти переробних підприємства АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області суттєво змінювали обсяги виробничої потужності; при цьому у більшості випадків відбувалося зростання останньої.

Загальна оцінка зміни наявності та використання потужностей, наведена в табл. 4, отримана шляхом визначення середніх геометричних.

Динаміка показників переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, наведених у табл. 4, протягом досліджуваних років постійно змінювалась як за напрямами, так і за темпами. Можливості використання виробничої потужності переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі безпосередньо пов'язані зі станом основних засо-

бів. Отже, доцільно проаналізувати рівень придатності основних засобів переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі (табл. 5).

Таблиця 4 — Використання виробничого потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області, 2014–2017 рр. (складено автором на основі [23])

Роки	Рівень використання виробничої потужності, %	Індекси росту	
		наявних виробничих потужностей	рівню використання виробничих потужностей
2014	43926	—	—
2015	49,294	1,098	1,234
2016	44,939	1,106	1,003
2017	46,778	1,091	1,145

Таблиця 5 — Рівень та динаміка придатності основних засобів переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, 2014–2017 рр. (складено автором на основі [23])

Підприємства	Коефіцієнт придатності основних засобів				Темп росту коефіцієнта придатності основних засобів, %		
	2014	2015	2016	2017	2014–2015	2015–2016	2016–2017
Переробні підприємства АПК Волинської області	0,448	0,454	0,478	0,518	101	105	108
Переробні підприємства АПК Рівненської області	0,422	0,398	0,410	0,416	94	103	102

За результатами проведених розрахунків, рівень придатності основних засобів переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Волинської області у 2014 р. складав близько 0,44, збільшившись протягом чотирьох років на 0,07, тобто на 5 % щорічно. Водночас на переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі Рівненької області придатність основних засобів у 2014–2017 рр. зменшилась на 6 %; її найнижчий рівень був відзначений у 2015 р. Фактична зміна часток амортизації та ресурсів у операційних витратах як характеристик стану потенціалу матеріальних активів переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі зображена у табл. 6.

Таблиця 6 — Динаміка змін амортизаційних відрахувань та матеріальних ресурсів у витратах переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, 2014–2017 рр. (складено автором на основі [23])

Роки	Переробні підприємства АПК Волинської області				Переробні підприємств АПК Рівненської області			
	Амортизація		Матеріальні витрати		Амортизація		Матеріальні витрати	
	Частка у операційних витратах, %	Індекс зміни	Частка у операційних витратах, %	Індекс зміни	Частка у операційних витратах, %	Індекс зміни	Частка у операційних витратах, %	Індекс зміни
2014	2,0		84,4		2,1		88,0	
2015	2,8	1,41	80,1	0,95	3,1	1,50	84,7	0,96
2016	3,0	1,10	78,1	0,98	2,4	0,77	84,8	1,00
2017	2,4	0,79	79,9	1,02	1,7	0,72	87,5	1,03

Можна стверджувати, що до позитивних змін виробничого потенціалу відносяться збільшення питомої ваги амортизаційних відрахувань та зменшення частки матеріальних ресурсів у операційних витратах підприємства. За результатами проведених розрахунків випливає, що протягом аналізованого періоду частка амортизаційних витрат переробних підприємств АПК Волинської області зросла з 0,4 % (середній індекс 1,07), і навпаки, переробні підприємства АПК Рівненської області знизила частку цих витрат на 0,4 % (середній індекс 0,94). Частина матеріальних витрат переробних підприємств АПК Рівненської області була на 4–8% більша, ніж переробних підприємств АПК Волинської області, при цьому вона поступово знижувалась обома підприємствами. Слід зазначити, що динаміка обох показників, наведених в табл. 6, була непостійною — їх середньоквадратичні відхилення складали:

— амортизація —

$$S_{1\text{переробні підприємства АПК Волинської області}} = 0{,}40;$$

$$S_{2\text{переробних підприємств АПК Рівенської області}} = 0{,}51.$$

— матеріальні витрати —

$$S_{1\text{переробні підприємства АПК Волинської області}} = 2{,}32;$$

$$S_{2\text{переробних підприємств АПК Рівенської області}} = 1{,}49.$$

Коливання частки матеріальних витрат переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі були значно більшими, ніж зміни частки амортизації, при цьому структура витрат переробних підприємств АПК Волинської області була менш стабільною, ніж у переробних підприємств АПК Рівненької області. Виявлені зміни елементів виробничого потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі дозволяють ідентифікувати порушення взаємодії складової матеріальних активів з іншими складовими фінансового потенціалу, передусім для переробних підприємств АПК Волинської області під впливом екзогенних та ендогенних чинників. Узагальнюючи результати досліджень переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі, слід зауважити, що причинами цієї проблеми стали:

— на рівні ресурсних елементів: недостатня потужність та фізичний знос обладнання переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі;

— на рівні ресурсних складових переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі: високі ціни на сировину для переробки, обмеження споживання енергоресурсів та спричинене цим погіршення якості напівфабрикатів власного виробництва; невідповідна якість сировини вимогам виробництва круп та борошна; неритмічність та недостатність матеріально-технічного постачання; несприятлива кон'юнктура продовольчих та фондових ринків;

— на рівні зворотного впливу ресурсних складових на формування ресурсних елементів переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі: погіршення фінансового стану та ефективності використання виробничого потенціалу, перевитрати матеріальних ресурсів та зниження обсягів виробництва.

Висновки. У статті здійснено теоретичне узагальнення проблем аналізу фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі в сучасних умовах діяльності підприємства. Встановлено, що розроблення управлінських рішень фінансового характеру повинне виходити з узгодження множини стратегічних цілей підприємства. Проведення аналізу фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі дасть можливість обґрунтувати стратегічні рішення та спрогнозувати темпи зростання чистого доходу, чистого прибутку, активів і реальні інвестиції для підприємства.

Віддаючи належне науковому та практичному значенню праць вітчизняних і зарубіжних авторів, необхідно підкреслити, що певне коло завдань концептуального, мето-

дологічного та методичного характеру залишилось недостатньо розвинутим. Багато проблем на сьогодні лишаються дискусійними й недостатньо розробленими, що не дозволяє ефективно здійснювати управління фінансовим потенціалом підприємств. Так, насамперед, потребують уточнення наукові положення та методичні рекомендації у подальшому дослідженні практичних і методичних аспектів аналізу й оцінки фінансового потенціалу підприємства та умов його формування.

Основним чинником впливу на формування фінансового потенціалу є фінансовий стан підприємства. Визначення фінансового стану підприємства та його оптимізація є однією з головних умов його успішного розвитку.

Усе це загалом визначає важливість аналізу й контролю за фінансовим станом переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі та господарської діяльності з погляду дії зовнішніх і внутрішніх чинників для визначення розвитку фінансового потенціалу. Тобто за допомогою аналізу фінансового потенціалу переробні підприємства АПК борошно-круп'яної галузі виробляють стратегію і тактику розвитку підприємства, розробляють плани й управлінські рішення, здійснюють контроль за їх виконанням, виявляють резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюють результати діяльності підприємства, його підрозділів і працівників. Зростання потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі забезпечують такими основними параметрами його фінансового розвитку: коефіцієнтом рентабельності реалізації продукції та послуг, політикою розподілу прибутку, що відображено коефіцієнтом капіталізації чистого прибутку, політикою формування структури капіталу, що виражено відповідно політикою фінансування активів, політикою формування складу активів, що визначено коефіцієнтом оборотності активів та ліквідності. Зростання величини власного капіталу відображає взаємозв'язок елементів, що впливають на розвиток фінансового потенціалу переробних підприємств АПК борошно-круп'яної галузі.

Список літератури/References

1. Benson, C., Clay, E. J., Green, R. H. (1986). Food Security in Sub-Saharan Africa, IDS. Brighton: University of Sussex, pp. 2–6.

2. Eicher, C. K., Staatz, J. M., Eicher, C. K. (eds.) (1990). Agricultural Development in the Third World. Baltimore: John Hopkins University Press, p. 118.

3. Eide, W. B. (1990). Proceedings of the Agriculture. Nutrition Linkage Workshop, Virginia. vol. 1. pp. 35–36.

4. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : [навчальний посібник]. К. : Ельга, 2008. 724 с.

Blank, I. O. (2008). *Finansovyi menedzhment* [Financial Management]. Kyiv, Elga, 724 p.

5. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / пер. с англ.; гл. ред. Я. В. Соколов. Москва : Финансы и статистика, 1999. 800 с.

Van Horn, J. K. (1999). *Osnovy upravleniya finansami* [Fundamentals of Financial Management]. Moscow, Finance and Statistics Publ., 800 p.

6. Ковалев В. В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. М. : Финансы и статистика, 1997. 512 с.

Kovalev, V. V. (1997). *Fynansovyj analyz. Upravlenye kapytalom. Vybor ynvestycyj. Analyz otchetnosty* [Financial Analysis. Capital Management. Choice of investments. Analysis of reporting]. Moscow, Finance and Statistics Publ., 512 p.

7. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 224 с.

Kramarenko, G. O. (2003). *Finansovyi analiz i planuvannia* [Financial Analysis and Planning]. Kyiv, Tsentr navchalnoi literatury, 224 p.

8. Редченко К. І. Стратегічний аналіз у бізнесі : [навчальний посібник]. 2-ге вид., доп. Львів : Новий Світ 2000, 2003. 272 с.

Redchenko, K. I. (2003). *Stratehichnyi analiz u biznesi* [Strategic Analysis in Business]. Lviv, New World 2000 Publ., 272 p.

9. Росс С., Вестерфилд Р., Джордан Б. Основы корпоративных финансов. Москва : Лаборатория базовых знаний, 2001. 720 с.

S. Ross, S., Westerfield, R., Jordan, B. (2001). *Osnovy korporatyvnyh fynansov* [Fundamentals of Corporate Finance]. Moscow, Laboratory of Basic Knowledge Publ., 720 p.

10. Хигинс Р. Финансовый анализ: инструменты для принятия бизнес-решений. М. : Вильямс, 2007. 510 с.

Higgins, R. (2007). *Fynansovyj analyz: ynstrumenty dlja prynjatyja byznes-reshenyj* [Financial Analysis: Tools for Business Decision Making]. Moscow, Viljams Publ., 510 p.

11. Однорог М. А. Реальні інвестиції в сільському господарстві // Ефективна економіка. 2015. № 6. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4173.

Ondorog, M. A. (2015). *Realni investytsii v silskomu hospodarstvi* [Real investment in agriculture]. *Efektyvna ekonomika* [Effective economy], no. 6. Available at : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4173.

12. Жук В. М., Бездушна Ю. С., Вдовенко О. С. Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств // Облік і фінанси. 2013. № 4 (62). С. 32–38.

Zhuk, V. M., Bezdushna, Yu. S., Vdovenko, O. S. (2013). *Oblikovi tekhnolohii u zabezpechenni investytsiinoi pryvablyvosti ta finansovoi bezpeky silskohospodarskykh pidpryiemstv* [Accounting technologies in providing investment attractiveness and financial safety of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy* [Accounting and finance], no. 4 (62), pp. 32–38.

13. Гудзь О. Є. Діагностика та управління платоспроможністю в аграрних підприємствах // Сталий розвиток економіки. 2011. № 7 [10]. С. 323–326.

Gudz, O. E. (2011). *Diahnostyka ta upravlinnia platospromozhnistiu v ahrarnykh pidpryiemstvakh* [Diagnosis and management of solvency in agrarian enterprises]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* [Sustainable development of the economy], no. 7 [10], pp. 323–326.

14. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність» // Актуальні проблеми економіки. 2004. № 6. С. 31–36.

Ionin, E. E. (2004). *Rozviazannia pytan metodolohichnoho obgruntuvannia poniat «platospromozhnist» i «likvidnist»* [Solving issues of methodological substantiation of the concepts of «solvency» and «liquidity»]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Current problems of the economy], no. 6, pp. 31–36.

15. Вдовенко Л. Платоспроможність підприємств: сутність та методика розрахунку показників // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. 2012. Вип. 10. Частина 2. С. 27–29.

Vdovenko, L. (2012). *Platospromozhnist pidpryiemstv: sutnist ta metodyka rozrakhunku pokaznykiv* [Solvency of Enterprises: The Essence and Methodology for Calculating Indicators]. *Ekonomichnyi analiz* [Economic Analysis], vol. 10, part 2, pp. 27–29.

16. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : [монографія]. К. : КНЕУ. 2001. 388 с.

Lakhtionova, L. A. (2001). *Finansovyi analiz subiektiv hospodariuvannia* [Financial analysis of subjects of management]. Kyiv, KNEU Publ., 388 p.

17. Бочаров В. В. Комплексный финансовый анализ. СПб. : Питер, 2005. 432 с.

Bocharov, V. V. (2005). *Kompleksnyj fynansovyj analyz* [Integrated financial analysis]. St. Petersburg, Piter Publ., 432 p.

18. Бабенко И. П. Введение в счетную науку. Спб., Питер, 2003. 242 с

Babenko, I. P (2003). *Vvedenye v schetnuju nauku* [Introduction to computational science]. St. Petersburg, Piter Publ., 242 p.

19. Arish, K., Bhattacharyya (2006). Financial accounting for Business managers 3rd. Ed.

20. Epstein, B. J., Saafir, N. M. (2010). Wiley GAAP: Practical Implementation Guide and Workbook.

21. Tulsian, P. C. (2006). Financial accounting.

22. Sutherland, J., Canwell, D. (2007). Klucz do zarządzania zasobami ludzkimi — najważniejsze teorie, pojęcia, postacie, Warszawa, Polskie Wydawnictwo Naukowe.

23. Статистична інформація. Промисловість. Виробництво основних видів промислової продукції за 2008–2017 рр. / Держ. служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua.

State Statistics Service of Ukraine (2017). *Statystychna informatsiia. Promyslovist. Vyrobnytstvo osnovnykh vydiv promyslovoi produktsii za 2008–2017 rr.*. [Industry. Production of the main types of industrial products for 2008–2017]. Available at : http://www.ukrstat.gov.ua.

Цель. *Целью статьи является анализ развития финансового потенциала перерабатывающих предприятий АПК мукомольно-крупяной отрасли региона в современных условиях.*

Методы. *В процессе исследования развития финансового потенциала перерабатающих предприятий мукомольно-крупяной отрасли АПК региона в современных условиях использован диалектический метод научного познания, а также общенаучные методы гносеологии: теоретического обобщения, сравнения, группировки и анализа.*

Результаты. *В статье рассмотрены показатели, отражающие использование финансового потенциала перерабатывающих предприятий АПК мукомольно-крупяной отрасли. В зависимости от конкретной цели анализа предложено выбрать соответствующее количество и виды показателей для расчета финансового потенциала: имущественное состояние предприятия, его прибыльность; ликвидность, платежеспособность и кредитоспособность; финансовая устойчивость и стабильность; рентабельность; деловая активность. Доказано, что рост потенциала перерабатывающих предприятий АПК мукомольно-крупяной отрасли обеспечивают следующими основными параметрами его финансового развития: коэффициентом рентабельности реализации продукции и услуг, политикой распределения прибыли, что отражено коэффициентом капитализации чистой прибыли, политикой формирования структуры капитала, что выражено соответственно политикой финансирования активов, политикой формирования состава активов, что определено коэффициентом оборачиваемости активов и ликвидности. Рост величины собственного капитала отражает взаимосвязь элементов, влияющих на развитие финансового потенциала перерабатывающих предприятий АПК мукомольно-крупяной отрасли. Установлено, что разработка управленческих решений финансового характера должна исходить из согласования множества стратегических целей предприятия. Проведение анализа финансового потенциала перерабатывающих предприятий АПК мукомольно-крупяной отрасли позволит обосновать стратегические решения и спрогнозировать темпы роста чистого дохода, чистой прибыли, активов и реальные инвестиции для предприятия. Практическое значение полученных результатов заключается в том, что обоснованные предложения по развитию финансового потенциала перерабатывающих предприятий АПК мукомольно-крупяной отрасли отрасли региона будут способствовать стабилизации и дальнейшему наращиванию объемов производства конкурентоспособной продукции для обеспечения как внутренних потребностей региона, так и участия во внешней торговле.*

Ключевые слова*: финансовый потенциал, предприятия мукомольно-крупяной отрасли, предприятия АПК, ликвидность, материальные ресурсы*

Objective. *The purpose of the article is to analyze the development of financial potential of processing enterprises of agroindustrial complex of flour-cereal industry of the region in modern conditions.*

Methods. *In the process of studying the development of financial potential of processing enterprises of agroindustrial complex of flour-cereal industry of the region in modern conditions used a dialectical method of scientific knowledge, as well as general scientific methods of epistemology: theoretical generalization, comparison, grouping and analysis.*

Results. *The article considers the indicators that reflect the use of financial potential of processing enterprises of agroindustrial complex of flour-cereal industry of the region. Depending on the specific purpose of the analysis, it is proposed to select the appropriate number and types of indicators for calculating the financial potential: the property status of the enterprise, its profitability; liquidity, solvency and creditworthiness; financial stability and stability; profitability; business activity. It is*

proved that the growth of the potential of processing enterprises of the agroindustrial complex of the flour-and-cereal sector provides the following basic parameters of its financial development: the coefficient of profitability of sales of products and services, the policy of distribution of profits, reflected by the ratio of capitalization of net profit, the policy of capital formation, expressed in accordance with the policy of financing assets, policy of formation of assets, determined by the coefficient of turnover of assets and liquidity. An increase in the amount of equity reflects the relationship of elements that affect the development of financial potential of processing enterprises agro-industrial complex flour-cereal industry. It is established that the development of managerial decisions of a financial nature should proceed from the coordination of a set of strategic objectives of the enterprise. The analysis of the financial potential of processing enterprises of the agroindustrial complex of the flour-and-cereal sector will enable to substantiate strategic decisions and to predict the growth rates of net income, net profit, assets and real investments for the enterprise. The practical significance of the results obtained is that substantiated proposals for the development of the financial potential of the processing enterprises of the agroindustrial complex of the flour-and-cereal sector of the region will help to stabilize and further increase the volume of production of competitive products to ensure both the domestic needs of the region and participation in foreign trade.

***Key words**: financial potential, flour-and-corn industry, agroindustrial complex, liquidity, material resources.*

Надійшла до редакції 30.11.2018

DOI : 10.33274/2079-4762-2018-44-2-122-128
УДК 005.52:658.599 (477) (045)

Скубіліна А. В.,
асистент
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Кривий Ріг, Україна,
e-mail: skubilina@donnuet.edu.ua

Макєєва О. О.,
магістр
e-mail: sashok01031997@gmail.com

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

UDC 005.52:658.599 (477)(045)

Skubilina A. V.,
Assistant Professor
Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: skubilina@donnuet.edu.ua

Makeeva O. O.,
Master
e-mail: sashok01031997@gmail.com

UKRAINIAN ENTERPRISES INNOVATIVE ACTIVITY ANALYSIS

***Мета**. Мета статті — оцінка інноваційної активності підприємств в Україні з подальшим визначенням основних перешкод цього процесу та шляхів їх подолання.*

***Методи**. У процесі дослідження були використані: загальнонаукові методи аналізу та синтезу — при ідентифікації сутності різних форм інноваційних підприємств; статистичного аналізу — при дослідженні динаміки кількості організацій, які виконують наукові дослідження і розробки, динаміки витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт та динаміки джерел фінансування витрат промислових підприємств на виконання наукових досліджень і розробок.*

© А. В. Скубіліна, О. О. Макєєва, 2018